

**КАРМАНА ТУМАНЛАРАРО ИҚТИСОДИЙ СУДИНИНГ
ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН**

**Навоий шаҳри
2023 йил 16 май**

Кармана туманлараро иқтисодий суди судьяси Б.Джумаев раислигида, судья ёрдамчиси М.Жамиловнинг котиблигида, Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар “Сулаймон Теша орзуси” фермер хўжалиги манфаатини кўзлаб жавобгар “Textile Navoiy Group” масъулияти чекланган жамиятига нисбатан берилган асосий қарз, пеня ва жарима ундириш тўғрисидаги даъво аризасини даъвогар вакили У.Ахтамов (рахбар) иштирокида суд биносида ўтказилган очик суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

А Н И Қ Л А Д И:

Қизилтепа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши даъвогар “Сулаймон Теша орзуси” фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) “Textile Navoiy Group” масъулияти чекланган жамиятига (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) етказиб берилган товарлар учун 172.395.014 сўм асосий қарз, 7.447.464 сўм пеня ва 43.098.753 сўм жарима ундиришни сўраб мурожаат қилган.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъво талабини қўллаб-қувватлаб, уни тўлиқ қаноатлантиришни сўради.

Белгиланган тартибда хабардор қилинган кенгаш ва жавобгар суд мажлисига келмади. Суд, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг (кейинги ўйрнларда ИПК деб юритилади) 128, 170-моддасига асосан ишни унинг вакиллари иштирокисиз тўпланган ҳужжатлар асосида кўриб, ҳал қилишни лозим топади.

Ишдаги материаллардан ва суд муҳокамасида аниқланишича, тарафлар ўртасида 2022 йил 18 мартда пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш тўғрисидаги 104-сонли шартнома тузилган. Шунингдек, ортиқча топширилган пахта хом ашёси бўйича оширилган қўшимча тўлов амалга оширилш бўйича қўшимча шартнома тузилган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси (бундан буён матнда-ФК)нинг 437-моддасига кўра, маҳсулот етказиб бериш шартномасига мувофиқ тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган маҳсулот етказиб берувчи-сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзғорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Иш ҳужжатларидан кўринишича жавобгар томонидан даъвогарга топширилган маҳсулотлардан 172.395.014 сўм пул маблағлари тўлаб берилмаган.

ФКнинг 234-моддасига кўра, мажбурият фуқаровий ҳуқуқий муносабат бўлиб, унга асосан бир шахс (қарздор) бошқа шахс (кредитор) фойдасига муайян ҳаракатни амалга оширишга, чунончи: мол-мулкни топшириш, ишни бажариш, хизматлар кўрсатиш, пул тўлаш ва ҳаказо ёки муайян ҳаракатдан ўзини сақлашга мажбур бўлади, кредитор эса қарздордан ўзининг мажбуриятларини бажаришни талаб қилиш ҳуқуқига эга бўлади.

ФКнинг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Юқоридагиларга асосан, суд даъвогарнинг 172.395.014 сўм асосий қарз ундириш талабини қаноатлантиришни лозим деб топади.

Даъвогар даъво талабида 7.447.464 сўм пеня ундиришни ҳам сўраган.

Даъвогар томонидан пеня асосли ҳисобланган.

Бироқ, ФКнинг 326-моддасига кўра, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли эканлиги, бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкӣ аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олинishi керак.

Бу ҳақда Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкӣ жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳўжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 2007 йил 15 июндаги 163-сон қарорининг 4-бандида ҳам тушунтириш берилган.

Шунингдек, ушбу Пленум қарорининг 2-бандига кўра, шартномада жарима ёки пеня шаклида белгиланадиган неустойка тарафлар томонидан қабул қилинган мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлаш усулларида бири ҳисобланади. Судлар неустойкани ундириш тўғрисидаги даъволарни ҳал қилишда неустойка миқдорининг қонун талабларига мувофиқ ҳисобланганлиги, унинг асослилиги, мажбурият бузилиши оқибатларига мутаносиблиги каби ҳолатларни ҳар томонлама ва чуқур муҳокама қилиб, талаб қилинган неустойканинг адолатли миқдорини белгилашлари шарт.

Юқоридагиларга кўра, суд, неустойка кредиторнинг қарздорликни ундириш чоралари ўз вақтида кўрилмаганлигини, бу билан пеня миқдори кўпайганлигини, шу билан бирга, кредиторнинг шартнома талабларидан келиб чиқадиган ҳаракатларини ва манфаатларини эътиборга олиб, даъвонинг пеня ундириш талабини 1.500.000 сўм миқдорида қаноатлантиришни, лган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Шунингдек даъвогар даъво талабида 43.098.753 сўм жарима ундиришни ҳам сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Олий ҳўжалик суди Пленумининг “Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида”ги 2007 йил 15 июндаги 163-сон қарорининг 13-бандига кўра, қонунда ёхуд тарафлар келишувида пул мажбуриятларини бажаришни кечиктирганлик учун қарздорнинг неустойка (пеня) тўлаш мажбурияти кўзда тутилиши мумкин. Бундай ҳолатларда суд шундан келиб чиқиши керакки, агар қонунда ёки шартномада тўғридан-тўғри бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, кредитор пул мажбуриятини бажармаганлиги учун зарар етказилганлиги ҳолатини ва зарарнинг миқдорини исботламаса ҳам, ушбу чоралардан бирини қўллаш ҳақидаги талабни қўйишга ҳақли.

“Ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 32-моддасига кўра, тўлов талабномаси акцептини асоссиз равишда бутунлай ёки қисман рад этганлик, шунингдек ҳисоб-китобнинг бошқа шаклларида товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини тўлашдан бош тортганлик (банк муассасасига тўлов топшириқномасини тақдим этмаганлик, чек бермаганлик, аккредитивни тақдим этмаганлик ва ҳоказо) учун сотиб олувчи (буюртмачи) маҳсулот етказиб берувчига ўзи тўлашни рад этган ёки бош тортган сумманинг 15 фоизи миқдорида жарима тўлаши белгиланган.

Бироқ, даъвогар жавобгар томонидан тўлов талабномаси акцептини асоссиз равишда бутунлай ёки қисман рад этганлик, шунингдек, қарздорликни тўлаб беришни рад этганлик ҳолатларини асословчи далиллар билан исботлаб бермади.

ИПКнинг 72-моддасига кўра қонун ҳужжатларига мувофиқ муайян далиллар билан тасдиқланиши керак бўлган иш ҳолатлари бошқа далиллар билан тасдиқланиши мумкин эмас.

ИПКнинг 68-моддасида кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Шунга кўра, суд даъвогарнинг 43.098.753 сўм жарима ундириш талабини рад этишни лозим деб топади.

ИПКнинг 118-моддасига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларга уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдorigа мутаносиб равишда юкланади.

Шу сабабли суд, ишни кўриш билан боғлиқ бўлган суд харажатларини тарафлар зиммасига мутаносиб равишда юклашни, жавобгардан даъвогар фойдасига олдиндан тўлаб берилган 30.000 сўм почта харажатларини ундиришни, жавобгардан республика бюджетига 3.596.849 сўм давлат божи ундиришни лозим топади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 176, 179-моддаларини қўллаб, суд

Қ А Р О Р Қ И Л Д И:

Даъво талаби қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар “Textile Navoiy Group” масъулияти чекланган жамиятидан даъвогар “Сулаймон Теша орзуси” фермер хўжалиги фойдасига 172.395.014 сўм асосий қарз, 1.500.000 сўм пеня, олдиндан тўланган 30.000 сўм почта харажатлари ундирилсин.

Жавобгар “Textile Navoiy Group” масъулияти чекланган жамиятидан 3.596.849 сўм давлат божи республика бюджетига ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Ҳал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақаси берилсин.

Ҳал қилув қароридан норози тараф судга белгиланган тартибда апелляция тартибида шикоят бериши, прокурор протест киритиши мумкин.

Судья

Б.Джумаев

